

fuerit partus editus, id est, veritas persuasa eis, pro quibus ita ingemiscitur, id agente in interioribus conscientiae verbo Dei. « Et nutristi hinnulos earum sine metu¹? » in lacte sacramentorum non timidos. Non enim acceperunt spiritum servitutis iterum in timore². « Partus earum » emittes³: » in libertatem uberioris pascuae spiritalis. « Abrumpent filii earum: » vincula concupiscentiarum saecularium. « Multiplicabuntur in tritico: » solidiore cibo sapientiae, post nutrimenta lactis. « Exibunt et non » revertentur eis⁴. » Exibunt, tanquam ex angustiis doctrinae, quae per homines incipientibus traditur; et non revertentur matribus suis, non jam opus habentes lacte, nec doctoribus hominibus indigentes. Sane isti tres versus non per interrogationem pronuntiandi sunt. « Quis » autem est qui dimisit onagram liberum⁵? » Mirum nisi eos per onagram significat, qui pauci ab omni negotio liberi Deo serviunt. « Et vincula ejus quis resolvit? » Affectionum carnalium atque popularium. « Posui enim ha- » bitaculum desertum et tabernacula ejus salsuginem⁶: » unde clamat: « Sitivit in te anima mea⁷. Irridens multi- » tudinem civitatis⁸: » quam Babyloniam Scriptura dicit; perambulans per latam viam, quae ducit ad perditionem. « Et querelam exactoris non audiens: » nemini quidquam debens. « Consideravit montes pascuae suae⁹: » magnitudinem revelationum. « Et post omne viride quae- » rit: » omne sempiternum. « Volet autem monoceros » servire tibi¹⁰? » superbus dignitate hujus saeculi; quia et tales subjugavit Christus et ministros Ecclesiae constituit: *μονόκερος* enim unicornis est, quod superbiam significat. « Aut dormire super praesepe tuum? » sicut super illius

¹ Job. xxxix, 3. — ² Rom. viii, 15. — ³ Job. xxxix, 3. — ⁴ Ibid. 4. — ⁵ Ibid. 5. — ⁶ Ibid. 6. — ⁷ Psal. lxxii, 1. — ⁸ Job. xxxix, 7. — ⁹ Ibid. 8. — ¹⁰ Ibid. 9.

humilitatem, qui etiam in praesepe est infans positus, requiescitur securitate veniae peccatorum, et oblivione curarum malae conscientiae. « Et alligabit in loris jugum » suum¹? » jugum lene portans alligatum loris, hoc est, in auctoritatibus eorum, qui carnem mortificaverunt, atque domuerunt. Unde et Joannes zona pellicea cingebatur², non asperis restibus peccatorum. « Aut ducet tibi » sulcos in campo³? » aperiet pectora plebis obedientis ad obtinendum regnum Dei. « Confidis autem in eo, quia » mutata est virtus ejus⁴? » ut non vanitatem humanae laudis et honoris etiam in Ecclesiae ministerio requirat, sicut requirebat in saeculo. « Aut dimittes ei opera tua? » sicut ille, pro quo se dicit Apostolus legatione fungi⁵, exhortans pro Christo reconciliari Deo. « Et credes ei, » quia reddet tibi sementem⁶? » Nihil ex eo suo dominatui vindicabit. Sementem quippe dicit opus seminandi. « Et in aream tuam inferet? » Ut sit inter illos, quibus ipse Dominus praecipit rogandum Dominum messis, ut mittat operarios in messem suam⁷: non autem ut sibi velit aream facere, sicut princeps haeresum et schismatum, et quicumque non Dei gloriam quaerunt, sed suam. Difficillimum est enim, ut velit iste monoceros, sed tamen et hoc praestat atque efficit in hominis animo, qui facit mirabilia solus, consilia destruens, et omnem altitudinem extollentem se adversus scientiam Dei, et captivans omnem intellectum ad obedientiam suam⁸. « Penna struthio- » num mixta est alis herodionis et accipitris. » Tardis ingenio, quos significant struthiones, quia volare non possunt, donatum esse per ejus gratiam, qui stulta mundi elegit⁹, ut aequarentur ingeniosorum celeritati pariter cre-

¹ Job. xxxix, 10. — ² Matt. iii, 4, et Marc. 1, 6. — ³ Job. xxxix, 10. — ⁴ Ibid. 11. — ⁵ 2 Cor. v, 20. — ⁶ Job. xxxix, 12. — ⁷ Luc. x, 2. — ⁸ 2 Cor. x, 4, 5. — ⁹ 1 Cor. i, 27.

dentium, qui per alias aves, quas commemoravit, significantur, per hunc versum intelligendum est. « Et reliquit » in terra ova sua¹. » Jam incipit de struthione dicere, id est, de his quos per hoc animal significat. Non enim miscerentur pennæ eorum tardæ alis velocium avium ad pariter volandum, nisi spem priorem in terra relinquerent, quam per ova significat. « Et in pulvere calefiunt. » Quia etsi id quod sperabat in sæculo non attenderit, plerumque faventibus amatoribus sæculi, qui pulveri comparantur, provenit. « Et oblita est, quia pes disperdet ea, et » bestia agri conculcabit ea². » Quod si et adversa cujusquam cupiditas et iniqui hujus mundi perturbent, et obterant spem ejus talem, tanquam ova ejus quæ relinquit in terra; ita non curat, ut tanquam oblita non sentiat. « Obduruit contra filios suos, ne sint ejus³ : » etiamsi jam non spes sit sicut ova, sed res ipsa, sicut filii jam nati, hoc est, felicitas temporalis, fortiter contemnit eam, nolens eam suam esse felicitatem; quia illam veram desiderat. « Frustra laboravit absque ullo timore. » Hoc antequam convertatur: laborat enim spem sæculi sine fructu, et quod est insipientius, sine ullo timore, dum præsumit in rebus incertis. « Quia despexit eam Deus in sapientia, et non » distribuit ei intellectum⁴. » Quid enim stultius, quam fidere in vanitate, et laborare ad acquirenda peritura sine ullo timore amittendi? Concipiunt enim plerique hunc affectum, quibus longa felicitas sæculi provenit, præsertim si ab avis, et atavis perpetua successione ducatur, ut se repente infelices fieri posse non credant. Et quia magni solent apparere in terra, non tamen pennis virtutum cælesti conversatione frui, recte struthionibus comparantur. Sed attende quod sequitur: « Cum tempus fuerit, in altum evolabit, et irridebit equitem et ascensorem⁵. »

¹ Job. xxxix, 14. — ² Ibid. 15. — ³ Ibid. 16. — ⁴ Ibid. 17. — ⁵ Ibid. 18.

Posteaquam venit plenitudo temporis¹: « Ut præciperetur » divitibus hujus sæculi, non superbe sapere, nec sperare » in incerto divitiarum, sed in Deo vivo², » cœperunt sursum cor habere ad Dominum, et deridere superbos persecutores, quos Dominus projecit in mare: tunc enim penna struthionis mixta velocibus avibus, cœlum petit, et cætera quæ de hoc animali supra dicta sunt, fiunt. « An tu circumdedisti equo virtutem³? » Martyrem videtur describere, intrepidum et alacrem testem fidei salutaris, non tamen virtute propria, sed qua eum circumdedit Dominus. « Et inseruisti collo ejus hinnitum? In- » duite vos armaturam Dei, ut possitis resistere in die » malo⁴. Et gloriæ pectoris ejus audacia⁵. » Hæc est audacia, qua Isaias audet, et dicit⁶. Gloria vero pectoris est conscientia opus hominis probans, ut in semetipso habeat quisque gloriam et non in altero. « Prodiens in campo » luxuriat. » In lucem libertatis exiens, facilitate boni operis in latitudine charitatis exultat. « Et procedit in præ- » lium cum virtute⁷: » adversus tentationes adversitatum. « Occurrensque jaculo contemnit⁸: » quia circumposita sunt ei arma, in quibus est illud scutum fidei, in quo ignita inimici jacula extinguuntur⁹. « Nec se avertit » a ferro¹⁰: » vel a morte visibili, vel quia sunt et duri ad non consentiendum veritati, et acuti ad persequendum a quibus se non avertit, quia ipsos etiam ut diligat jubetur. « Super ipsum enim gaudet arcus et gladius¹¹. » Per confessionem quippe ejus asseritur et comminatio Dei, quæ invisibiles pœnas longe prænuntiat, et testificatio verbi, quæ omnes tanquam cominus errores debellat. Aliud est enim minari, quod longe futura sunt supplicia peccato-

¹ Gal. iv, 4. — ² 1 Tim. vi, 17. — ³ Job. xxxix, 19. — ⁴ Ephes. vi, 11. — ⁵ Job. xxxix, 20. — ⁶ Isai. lxxv, 1, et Rom. x, 20. — ⁷ Job. xxxix, 21. — ⁸ Ibid. 22. — ⁹ Ephes. ix, 16. — ¹⁰ Job. xxxix, 22. — ¹¹ Ibid. 23.

rum, quod est tanquam arcu tela intendere : aliud tanquam manu ad manum gladio verbi præsentes debellare cupiditates. « Lanceæ hastæque tremore. » Quid est quod lanceæ hastæque tremore super ipsum gaudet arcus et gladius? An quia nisi et ipse tremat, hoc est, timeat futuram mortem, quam jaculatur divina justitia, non potest præsentem contemnere, quam persecutor minatur, ut intrepidam habeat confessionem, et prædicet cum fiducia veritatem, cui non possint inimici resistere : atque ita « Super eum gaudeat, » hoc est, per ipsum libere asseratur doctrina Dei, per quam minatur impiis futurum interitum, et interficit præsentem iniquitatem? Nisi enim gaudium spei nostræ cum tremore damnationis esset, in nobis negligens esset ipsa securitas et superba præsumptio ; neque in Psalmo nobis diceretur : « Exultate ei cum » tremore¹. Et iracundia evertit terram². » Apud semetipsum irascens, ad evertendas in se terrenas concupiscentias et timores carnales, quibus quisque a tolerantia passionis avertitur. In hac sententia forte dictum est : « Irascimini et nolite peccare³. » Cum iracundia enim saluberrima se debet quisque correctione corripere, dicens : « Ut quid tristis es anima mea, et quare conturbas » me? Spera in Deum, quia confitebor illi⁴. » Quia enim ore confessio fit ad salutem⁵, statim sequitur : « Salutare » vultus mei Deus meus. Nec credet, donec clamaverit » tuba⁶. » Ante tempus quippe tentationis, etiamsi eversa est terrena trepidatio, non apparet, nec facile credendum est, nisi tempus ipsum tentationis docuerit. « Cum autem » tuba cecinerit, dicet, Euge⁷. » Cum tempus tentationis venerit, tunc vero placebit ei anima ejus, si gloriatur in tribulationibus : « Quia tribulatio patientiam operatur,

¹ Psal. II, 11. — ² Job. XXXIX, 24. — ³ Psal. IV, 5. — ⁴ Id. XLI, 6, 7. — ⁵ Rom. X, 10. — ⁶ Job. XXXIX, 24. — ⁷ Ibid. 25.

» patientia vero probationem, probatio vero spem¹ ; » ut jam non dicat animæ suæ irascens ; « Ut quid conturbas » me? » Sed glorians dicat : « Lauda anima mea Domi- » num². Et procul odoratur pugnam³ : » non quasi in hominibus persequentibus qui videntur, sed procul, hoc est, longe ab oculis : sciens quia non est ei « Colluctatio » adversus carnem et sanguinem, sed adversus principes » et potestates, et rectores mundi, tenebrarum harum, » adversus spiritualia nequitiae in coelestibus⁴, » hoc est, procul. Apte autem dictum est, « Odoratur, » propter principem potestatis aëris hujus. Odores quippe olfactu sentiuntur, sive boni, sive mali. « Odoratur ergo pugnam, » qui intelligit principem potestatis aëris hujus operari in filiis dissidentiae⁵, quorum persequentium iras aut insidias patitur, ut adversus spiritualia nequitiae spiritualibus armis dimicet, non corporalibus adversus carnem et sanguinem, id est, malos et perditos homines, quos carnis oculis videt. « Tonitrum ducum et clamorem⁶ : » subaudiendum est, odoratur. Tonitrum autem propter ipsum aërem puto dictum esse, in quo clausa spiritualia nequitiae versantur. Non enim rectores mundi propterea dicti sunt hi spiritus, quia coelum et terram regunt, sed sicut ipse exponit Apostolus. Etenim ne ita intelligeretur, subjecit statim quid dixerit rectores mundi, tenebrarum harum, inquit, hoc est, impiorum : quibus ad Dominum conversis dixit : « Fulistis enim aliquando tenebrae, nunc autem lux » in Domino⁷. » In voluntate enim cujusque est, utrum tenebrae sit, an lux : sed cum tenebrae, in se ipso, hoc est, peccatis, quæ ipsius sunt propria : cum autem lux, non in se ipso, sed in Domino, a quo illuminatur, ut quemadmodum dixit Isaias, tenebrae ejus sint velut meridies⁸.

¹ Rom. V, 3. — ² Psal. CXLV, 2. — ³ Job. XXXIX, 25. — ⁴ Ephes. VI, 12. — ⁵ Id. II, 2. — ⁶ Job. XXXIX, 25. — ⁷ Ephes. V, 8. — ⁸ Isai. LVIII, 10.

Dicitur et in Psalmis : « Illuminabis tenebras meas¹. » Quos ergo dicit Apostolus rectores tenebrarum, ipsi et in hoc versu dicti sunt duces. Ducuntur enim et ab his tenebræ, hoc est, impii, ut persequantur pios, id est, eos qui persecutionem patiuntur propter justitiam, non eos qui patiuntur propter impietates et iniquitates suas. Ducum autem talium clamorem dicit odorari martyrem : non quia sonitus aliquis inde auditur auribus corporis, sed quia cordis auribus per fidem clament, quanta diabolus et angeli ejus adversus Dei servos machinentur : unde ait Apostolus : « Non enim ignoramus astutiam ejus². » Adversus quem clamorem ducum, surdæ utique sunt aures infidelium. « Numquid in sapientia tua plumescit accipiter³? » sicut in sapientia Dei, quæ est Christus, novus homo paulatim innovatur, conversationem habiturus in cœlestibus. « Expansis pennis immobilis, respiciens ad » Austrum? « explicatis ab omni impedimento sæculari virtutibus geminæ dilectionis permanens inconcussus in fide, non tamen in hoc ipso de se ipso præsumens, sed sperans in Deum, et in illum revocans intentionem, a quo ipse charitatis ardor inspiratur, ut fortitudinem suam ad ipsum custodiat, dicens : « Nonne Deo subjecta erit anima » mea? ab ipso enim salutare meum : etenim ipse est Deus » meus et salutaris meus, susceptor meus, non movebor » amplius⁴. Ac tuo præcepto exaltatur aquila⁵? » sicut ejus præcepto, qui ait : « Cum exaltatus fuero, omnia » traham ad me⁶. » Pro nobis enim moriturus, et corpus resurrectione levaturus in cœlum : « Ubi fuerit, inquit, » cadaver, illuc congregabuntur et aquilæ⁷. » Satiavit enim in bonis cœlestibus desiderium ejus, cujus sicut

¹ Psal. xvii, 29. — ² 2 Cor. ii, 11. — ³ Job. xxxix, 26. — ⁴ Psal. lxi, 2, 3. — ⁵ Job. xxxix, 27. — ⁶ Joan. xii, 32. — ⁷ Matth. xxiv, 28.

aquilæ juvenus renovabitur¹: Potest et exaltatio aquilæ ad id pertinere, quod ait Apostolus : « Sive enim mente » excessimus, Deo : » ut versus qui etiam ibi sequitur de vulture, ad id pertineat quod etiam ibi sequitur : « Sive » temperantes sumus, vobis. » Sequitur enim : « Aut vultur » super nidum suum in petra sedens morabitur² : » quia ex affectu dictum videtur non sublimia contemplandi mentis excessu, sed inferioribus consulendi per temperantiam qua humanis rebus congruitur ; ut impii qui pro mortuis habentur, justificati per verbum, hoc est, quasi ore devorati convertantur in corpus Ecclesiæ. Vultur enim de mortuis pascitur : et ideo « Super nidum suum, » ubi tanquam foetus ponit opera huic vitæ necessaria. Ideo autem « In petra, » quia cum dixisset Apostolus : « Sive temperantes sumus, vobis⁴ : » continuo subjunxit, charitas enim Christi compellit nos, « Petra autem erat » Christus⁵. » Et bene « Sedens morabitur, » secundum id quod dictum est : « Compellor autem ex duobus, concupiscentiam habens dissolvi et esse cum Christo, multo » enim magis optimum⁴ : » ut hoc ad exaltationem aquilæ pertineat ; ad vulturem vero sedentem in nido, et morantem : « Manere in carne necessarium propter vos. » Et quia petra etiam tota Ecclesia bene intelligitur, propter etiam Simonem, qui ob hoc a Domino Petrus appellatus est, summitas petræ est caput Ecclesiæ. Ad hoc additur versus qui sequitur. « In summitate petræ et in » caverna⁷. » Summitas enim refertur ad id quod est caput, caverna vero ad id quod vita nostra abscondita est cum Christo in Deo⁸. « Et cum ibi fuerit, quærit escas⁹ : » de quibus dictum est Petro : « Macta et manduca¹⁰, » ut

¹ Psal. cii, 5. — ² 2 Cor. v, 13. — ³ Job. xxxix, 28. — ⁴ 2 Cor. v, 13. — ⁵ 1 Cor. x, 4. — ⁶ Philip. i, 23. — ⁷ Job. xxxix, 28. — ⁸ Col. iii, 3. — ⁹ Job. xxxix, 29. — ¹⁰ Act. xi, 7.

incorporaret Ecclesiae credituros ex gentibus. « Longe » oculi ejus respiciunt : et pulli ejus volutantur in sanguine¹. » Spe futurae immortalitatis in vitam aeternam intentionem suam longe porrigit : quamvis opera ejus in carnis infirmitate volentur, id est, dubiis motibus jactetur; dum incertum habet humana ignorantia ex iis, quae misericorditer facit, quid cui prosit ad Deum, cum tamen longe oculis prospicientibus propter aeternam salutem sincera charitate dispensat. Sed cum invenerit iste talis operator et dispensator eos, qui per affectum, quo renuntiant diabolo, jam mortui sint huic saeculo, sine dubitatione aliqua eis exhibet oris ministerium in opere sermonis, quo eos in corpus Ecclesiae jam paratissimos trajiciat. Et ideo sequitur, « Ubi cumque fuerint cadavera, confestim reperiuntur². »

XL. « Respondit Dominus, et dixit³. » Quod nunc Dominus tanquam repetit sermonem, cum ipse loqueretur, intelligitur Job ad ea, quae dicta sunt, obstupuisse in silentio, et quievisse, ut nihil amplius dicere auderet. Ergo duobus qui sequuntur versibus exhortatur eum Dominus ad respondendum. « Numquid qui disputat cum Omnipotente, » quiescit⁴? » hoc est, « Quare tu quiescis cum Omnipotentente disputans? Arguens Deum respondebit ita? » subaudiendum est, numquid, ut sit sensus; « Numquid » arguit Deum qui disputans respondebit? » Querendo enim cum Omnipotente disputatur, non convincendo aut refellendo. Non ergo quia Omnipotens est, ideo quiescendum est a disputando cum eo. Neque enim ad arguendum ab eo aliquid per disputationem tanquam ab ipsa veritate requiritur. Potest et sic intelligi, Numquid qui disputat cum Domino, quiescit, id est, quia non quiescit qui cum Omnipotente disputat, non est cum eo disputan-

¹ Job. xxxix, 30. — ² Ibid. — ³ Ibid. 31. — ⁴ Ibid. 32.

dum ut quiescatur. Solet enim disputans contradicere : qui autem contradicit Deo, quiescere non potest, hoc est, non invenit quietem, nisi in ejus voluntate sine ulla contradictione consentiat. « Arguens enim Deum respondebit » ita, » id est, cum disputando respondet Deo arguit Deum, et propterea non pervenit ad quietem. Unde dictum est : « O homo, tu qui es, quis respondeas Deo¹? » Sed quid tale fecerat Job? Non enim Deus sic illum accipit tanquam contradicentem sibi, sicut amici ejus non intelligentes; cum tale testimonium illi perhibeat, et in capite libri, et in fine. An propter personam, quam Job gestabat dictum est, hoc est, corporis Domini, quod est Ecclesia, in qua multa infirmorum pars est, non quidem desperatorum, sed tamen adhuc in propectu suo periclitantium, quibus pene « Commoventur pedes, et quorum paulo minus » effunduntur gressus, dum zelant in peccatoribus, pacem » peccatorum intuentes? Qui dicunt, Quomodo scivit Deus, » et si est scientia in Altissimo? Ecce ipsi peccatores, et » abundantes in saeculo obtinuerunt divitias. Numquid » vane justificavi cor meum, et lavavi in innocentibus » manus meas, et fui flagellatus tota die, et arguitio mea » in matutinum²? » Nam hinc potius Job ipse videtur respondere sequentibus versibus.

XLI. « Respondens autem Job dixit : Quid ergo judicer » commonitus et increpatus a Domino, audiens talia cum » nihil sim³; » id est, quid ergo mihi iudicium comparo, cum me commonet et arguit Dominus, si ei contradicam : « Audiens talia, » id est, intelligens quanta justitia et misericordia mecum sic agatur, cum per me ipsum utique nihil sim? » Quod responsum dabo? » id est, quid potero contradicere veritati? « Manum ponam ad os meum⁴, » id est, tenebo et cohibebo loquacitatem meam. « Semel

¹ Rom. ix, 20. — ² Psal. lxxii, 2-6. — ³ Job. xxxix, 33. — ⁴ Ibid. 34.

» locutus sum, iterum non adjiciam¹. » Nisi in mysterio accipiatur, quomodo semel locutus est Job, qui toties locutus est? Aut quomodo iterum non adjiciet, post paululum locuturus? Sed locutio hic intelligenda est progressus animæ in hæc exteriora, quo relinquit Deum, et ei resistit. Unde major iste progressus, etiam clamor in Scriptura appellatur, cum dicit Deus clamorem Sodomorum ad se pervenisse². Cui locutioni atque clamori contrarium est beatissimum illud silentium, de quo dicitur: « Et silebit sine timore ab omni malignitate. » Bene itaque dicit semel se locutum continua quadam locutione in tota vita veteris hominis, « Cum esset spiritus ambulans, et » non revertens³. » Nunc autem manum imponens ori, ne ultra progrediatur, promittit se non adjicere iterum, ne recedat a Deo. Amen.

¹ Job. xxxix, 35. — ² Gen. xviii, 20. — ³ Psal. lxxvii, 39.

S. AUR. AUGUSTINI

HIPPONENSIS EPISCOPI

ENARRATIONES

IN

PSALMOS.

ENARRATIO

IN PSALMUM I.

I. « BEATUS VIR¹ qui non abiit in consilio impiorum². » De Domino nostro Jesu Christo, hoc est, homine Dominico accipiendum est³. « Beatus vir qui non abiit in consilio » impiorum, » sicut homo terrenus, qui uxori consensit deceptæ a serpente, ut Dei præcepta præteriret⁴. « Et in » via peccatorum non stetit. » Quia venit quidem in via peccatorum, nascendo sicut peccatores: sed non stetit, quia eum non tenuit illecebra sæcularis. » Et in cathedra » pestilentiae non sedit. » Noluit regnum terrenum cum superbia: quæ ideo cathedra pestilentiae recte intelligitur, quia non fere quisquam est qui careat amore dominandi, et humanam non appetat gloriam; pestilentia est enim

¹ Vide D. Guillon, tom. xxi, p. 101 et seqq. — ² Psal. i, 1. — ³ Vide i Retract. xix. — ⁴ Genes. iii, 6.